

V. G. Ivanov: Kolektiv i ličnost (Kolektiv a osobnost)

Leningrad, Izd. Leningradskogo universiteta 1971, 120 s.

Z bohaté publikační nabídky Leningradské university stojí za pozornost zajímavá studie věnovaná otázce *vzájemného vztahu kolektivu a osobnosti* jako aktuálního problému teorie sociálních skupin a kolektivů.

Autor studie analyzuje metody výzkumu kolektivu z pozic marxistické metodologie, srovnává údaje získané pedagogickými, sociálně psychologickými a konkrétními sociálními výzkumy v Sovětském svazu. Zvláštní pozornost je věnována malým kolektivům, jako je třída, studentská skupina, pracovní brigáda. Práce vyúsťuje v praktická doporučení k organizování kolektivu a uskutečňování komunistické výchovy osobnosti v kolektivu. Vydavatelé doporučují publikaci pro vědecké pracovníky, učitele, vědecké aspiranty, studenty humanitních oborů, pedagogy i pracovníky v oblasti komunistické výchovy a pro každého, kdo se zabývá otázkami kolektivu a osobnosti.

Kniha je rozdělena do tří částí. První kapitola pojednává o *vztahu kolektivu a osobnosti jako předmětu výzkumu*. Autor vychází z prací klasiků, ukazuje na rozsáhlou sovětskou literaturu posledních let z této oblasti, zabývá se metodami výzkumu a formuluje samotný pojem „kolektiv“.

Druhá kapitola má název *Kolektiv jako rozvíjející se sociální organismus*. Vychází se zde z objektivních a subjektivních podmínek formujících kolektiv, je zkoumáno rozvíjení kolektivu, jeho perspektivy, „nemoci“ i zánik. Autor uvádí i typologii kolektivů. Rozeznává čtyři typy kolektivu:

1. profesionální kolektivy: výrobní — závod, kolchoz; institucionální — vědeckovýzkumné či projekční ústavy, administrativně hospodářské či administrativně řídicí organizace; tvůrčí svazy umělců, spisovatelů, skladatelů ap.; kolektivy kulturně osvětových zařízení (divadla, kluby) a vojenské kolektivy. Blízké těmto kolektivům, ale svým cílovým zaměřením odlišné jsou kolektivy školské (školy různých stupňů);

2. společenské organizace (KSSS, VLKSM, odbory, pionýři);

3. dobrovolné společnosti (např. Společnost psychologů a jiné vědecké společnosti; vědecko-propagandistické, či vědecko-populární organizace; vojensko-sportovní organizace DOSAAF, požárníci; sportovní, zdravotnicko-osvětové i jiné organizace);

4. zájmové, amatérské kolektivy (ochotnic-

ké kulturní kroužky, spolky sběratelů, družstevní organizace apod.).

Zvláštní místo v tomto systému kolektivů, představujících mnohotvárnost kolektivních svazků v zemi, náleží rodině jako základní buňce sovětské společnosti, jako kolektivu zvláštního druhu. První dva typy kolektivu jsou spolu s rodinou pro formování osobnosti nejdůležitější. To ukazuje také hlavní směr charakterizující tento komplex: rodina — škola — závod (kolchoz, či vědeckovýzkumný institut). Účast v dobrovolných společnostech vystupuje jen jako doplňující k činnosti profesionální a zájmovou činnost staví autor na poslední místo. Toto základní členění kolektivů podle cílů a druhů činnosti prohlubuje pak autor podle organizačního spojení, místa daného kolektivu v celém systému kolektivů a doplňuje je i časovou klasifikací na krátkodobé, střední a dlouhotrvající kolektivy.

Třetí část práce má název *Osobnost v kolektivu*. Jejím obsahem jsou vztahy uvnitř kolektivu, vztahy mezi kolektivy, osobnost při formování kolektivu a mezilidské vztahy v ustáleném kolektivu. Zajímavá je kapitola o otázkách adaptace.

V závěru anotované práce je ukázáno, jak v duchu usnesení XXIV. sjezdu KSSS se uskutečňuje v SSSR proces všestranné kolektivizace společenských vztahů rozvinuté socialistické společnosti. Hlavní důraz, jak ukazuje zpráva ÚV KSSS na XXIV. sjezdu, klade dnes strana na zvyšování úlohy pracovních kolektivů jako základu socialistické společnosti. Zde, v aktivitě pracovní a společenské, se formují nové, socialistické kvality pracujících, vytvářejí se vztahy přátelství a soudružské vzájemné pomoci. Roste odpovědnost každého pracovníka před kolektivem právě tak jako odpovědnost každého kolektivu za pracovníky. Anotovaná práce může mít značný význam i pro naši výzkumnou i organizačně výchovnou činnost na úseku vytváření socialistických kolektivů a výchovy socialistického člověka v nich i u nás.

Karel Bláha

Stanislaw Tyrowicz: Światło wiedzy zdeprawowanej. Idee niemieckiej socjologii i filozofii (1933—1945) (Světlo deprivované vědy. Myšlenky německé sociologie a filosofie)

Poznaň, Instytut Zachodni 1970, 186 s.

K napsání práce zabývající se osudy sociologie a filosofie v hitlerovském Německu

vedly autora tři hlavní motivy. 1. Chtěl poznat příčiny a průběh deprivace kdysi slavné německé sociologie a filosofie. 2. Chtěl prozkoumat světlo, které propůjčovaly tyto disciplíny dehumanizované diktatuře třetí říše. 3. Chtěl poukázat na obecnější význam této tematiky.

Práce se nezabývá všemi otázkami rozvíjenými na německých univerzitách v období hitlerovské diktatury. Omezuje se na záležitosti týkající se bezprostředně specifického souboru idejí fungujících v rámci těchto dvou akademických disciplín, zformovaných jejich představiteli a vymezovaných jako německé *sensu stricto*.

Autor odpovídá na tyto základní otázky: 1. Jakým přeměněnám zmíněné dvě disciplíny ve fašistickém Německu podlehly. 2. Jak viděly tehdejší německou společnost a jaké vize její budoucnosti rýsovaly. 3. Jak poznávala hitlerovská doktrína výboje a hegemonie způsoby chápání úkolů vědy a její role. 4. V čem měla spočívat přeměna pěstovaných věd ve vědy německé v nacionálně socialistickém smyslu. 5. Jaké měla tato přeměna formy.

Za hlavní rysy ve vývoji sociologie a filosofie v tomto období Tyrowicz považuje: 1. Negativní vztah k minulosti a zároveň parazitování na výsledcích dosažených v těchto oborech dříve. 2. Přerušování kontinuity německé duchovní kultury. 3. Řada vědců si v duchu přeje odstranění hitlerovského státu, ve své profesionální činnosti je však loajální a plní předpisy. 4. Menšina vědců fanaticky podporuje nacismus.

Vedle jiných otázek se autor zabývá rovněž odpovědností sociologů a filosofů samých za stav, do něhož se jimi pěstované disciplíny dostaly. Svoje úvahy předznamenává výrokiem německého ekonoma W. Röpkeho z roku 1945: „Všeobecně řečeno, byla to prostituce, která na vznešených dějinách německé vědy zanechala skvrnu hanby, jsouc jedním z nejtežších a nejnešťastnějších příkladů kolektivní viny.“ Tyrowicz zjišťuje, že vynikající tradice německé sociologie a filosofie nebyly s to uchránit tyto obory před hlubokou deprivací. Nemáme podle něho důvod připustit, že by k tomu došlo, kdyby v čele státu nestály osoby nepřátelské rozumu. Stát fašistů znemožnil části vědců činnost a zajistil kontrolu nad vědeckými středisky a vnutil jim určitý profil. Ale přesto podle Tyrowiczova názoru nesou hitlerovští vědci odpovědnost za intelektuální výsledky své práce, již nemohou být zbaveni. Vynalezení a používání bohatého sortimentu pobídek, jak se vyhýbat pravdě, přizpůsobování faktů, falšování vědeckých zjištění neospravedlňuje ty, kteří těmto pobídkám podlehli. Dílo deprivace vědy mohli vykonat pouze ti, kteří vědu pěstovali.

Práce, která patří k dosud nejvýznamnějším pokusům o zhodnocení osudů sociologie a filosofie ve fašistickém Německu z marxistických pozic, je doplněna německým resumé a rozsáhlou bibliografií.

Jan Sedláček

Kaplan B. G.: Ekspres-rasčet osnovnykh matematiko-statističeskikh poukazatel'ej (Rychlé metody výpočtu základních matematicko-statistických charakteristik)

Baku, Maarif. 1970, 446 s.

Úvodní citát B. V. Gnědenka: „Každý odborník musí znát matematickou statistiku“ je jen opakováním již všeobecně přijatého faktu. Přesto je dobré tento fakt znovu připomínat. Také je dobré, že autor připomíná další základní pravdy. Píše: „Věda začíná pozorováním. Aby se pozorování stalo faktorem vědy, jsou nutné tři podmínky: a) pozorování se musí týkat správně volených objektů a být vedeno správným způsobem, b) data získaná pozorováním musí být matematicky zpracována, aby mohla být srovnána s daty dříve získanými a aby mohla být posouzena z hlediska spolehlivosti, c) výsledky musí být smysluplně interpretovány a na tomto základě vysloveny i závěry.“ Matematické metody zpracování dat poskytuje matematická statistika, která by měla být součástí odborné výzbroje každého odborníka. Specialisté ovšem definují potřebné matematicko-statistické metody většinou jako standardní testové techniky z dosti stereotypních učebnic statistiky pro nematematiku. Tato publikace učebnicí není, uvádí však přehled tzv. rychlých metod analýzy dat, které do standardní výzbroje většinou nepatří.

Kromě rutinního rejstříku metod analýzy dat existuje řada metod, které, ač ne zcela optimální z hlediska přesnosti, jsou podstatně levnější a rychlejší. A právě takovými metodami — tzv. „rychlými metodami“ — se zabývá anotovaná práce. Jejím obsahem nejsou všechny metody tohoto typu, čtenář zde najde metody založené na variacním rozpětí, kterého se někdy používá místo zdlouhavé a nákladné počítané směrodatné odchylky.

První část, *Základy matematické statistiky*, zavádí pouze nejzákladnější pojmy — základní soubor, výběrový soubor, symetrie, unimodalita, průměr, směrodatná odchylka, variacní rozpětí, výběrová chyba, polovina délky intervalu spolehlivosti, interval spolehlivosti. Tato stručná část uvádí jen ty pojmy, které jsou nutné pro část druhou: *Rychlé metody matematicko-statistických výpočtů*. Metody jsou založeny na vztahu mezi střední hodnotou variacního rozpětí a směrodatnou odchylkou normálních populací. Jsou proto aplikovatelné pouze pro přibližně symetrické, unimodální rozložení zvonového tvaru nebo pro rozložení která se od normálního nepříliš liší (mírně asymetrická rozložení). Základní vztah je závislý pouze na faktoru, jenž je funkcí velikosti souboru a byl odvozen Tippetem, který také první publikoval příslušné tabulky převáděcích faktorů pro různé velikosti souboru. Přibližný odhad směrodatné odchylky s je tedy možno získat dělením variacního rozpětí nalezeným faktorem. Obvyklý vzorec pro výpočet s je dobře znám a je dosti zdlouhavý. Obě metody výpočtu jsou v matematické statistice srovnávány tzv. *vydatností*. Rychlá metoda je méně vydatná, např. rychlá metoda potřebuje dvanáct pozorování pro stejnou

přesnost, která je dosažena při deseti pozorovaných obvyklým vzorcem γ (vydatnost γ je $10:12 = 0,85$ pro $n = 10$ a byla zjištěna Snedecorem).

Tabulka 1 obsahuje převáděcí faktory podle Tippeta, tabulka 2 obsahuje tyto faktory podle Tolkonceva, který provedl také zkoušky přesnosti. Ukazuje se, že tato rychlá metoda je přesná hlavně pro malá n . Tolkoncev ukázal, že postačující přesnost sahá až k $n = 36$. Dále je v této části uvedena metoda, která zpřesňuje výsledky pro větší n a příklady na použití tabulek 1 a 2. Je tu též ukázáno, jak lze těchto výsledků užít pro výpočty výběrových chyb průměrů a pro určování intervalů spolehlivosti. Nakonec jsou tu uvedena některá srovnávací čísla pro obě metody odhadu. Tím textová část končí. Na s. 29 začíná hlavní část knihy, tj. tabulky, které umožňují nalézt odpovědi rychle, bez jakéhokoli počítání. Tato třetí část je nazvána *Základní matematickostatistické charakteristiky v tabulkovém tvaru. 100 000 hotových odpovědí*. Jelikož směrodatná odchylka a všechny od ní odvozené ukazatele jsou pouze funkcí rozpětí a velikosti výběru, uvádí autor jejich hodnoty v tabulkách, které mají tyto dva vstupy.

Tabulka I obsahuje hodnoty směrodatné odchylky, tabulka II obsahuje hodnoty výběrové chyby aritmetického průměru, tabulka III obsahuje polovinu délky intervalu spolehlivosti pro aritmetický průměr pro $\alpha = 0,95$ a tabulka IV totéž pro $\alpha = 0,99$. Všechny tabulky jsou konstruovány pro vstupy R (rozpětí) = $0(0,1)99,9$, $n = 3(1)27$. (To značí, že R se mění po 0,1 od 0 do 99,9 a n jde po jedné od 3 do 27.)

Značná užitečnost těchto tabulek pro analýzu kardinálních dat v sociologii se projeví obzvláště při analýze dat předvýzkumu, při formulaci pracovních hypotéz, odhadu variance dat a potřebné velikosti souboru pro hlavní šetření apod. Při takových příležitostech máme obvykle malé soubory dat a nedostatečné množství času počítat přesně. Pro předběžné, předvýzkumné účely a pro účely rychlé orientace v datech tyto metody mnohdy zcela postačí a jejich použití značně snižuje náklady na zpracování.

Práce tedy nabízí málo rozšířené rychlé metody pro analýzu dat, a to nejen jejich vysvětlení, ale také tabelované hotové výsledky, které pro uvedená R a n zcela eliminují veškeré výpočty. Jedinými operacemi pro výpočet např. délky konfidenčního intervalu jsou nalezení maximální a minimální hodnoty v datech a jejich odečtení, zjištění, kolik pozorování máme k dispozici, a nakonec odečtení a přičtení tabelované hodnoty od zjištěného průměru. V knize je uloženo obrovské bohatství informace, a proto ji lze doporučit do odborné příruční knihovny všech specialistů, kteří pracují s empirickými daty.

Jan Řehák

K. K. Sillitoe: Planning for Leisure (Plánování v oblasti volného času)

London, Her Majesty's Stationary Office 1969. XIV, 261, 27 s.

Popisovaný výzkum byl proveden na širokém reprezentativním vzorku městského obyvatelstva Anglie (přes 6000 respondentů) a na dvou menších vzorcích — obyvatelstvo vnitřního Londýna (přes 1 300 respondentů) a obyvatelstvo sedmi nových měst (přes 1 700 respondentů). I když hlavní pozornost byla zaměřena na sportovní a jiné aktivity na čerstvém vzduchu a na otázky dostatečnosti nebo nedostatečnosti vybavení v tomto směru, přinesl výzkum mnoho materiálu umožňujícího získat celkový obraz o struktuře volného času v Anglii, o členství Angličanů v klubech a jiných spolecích apod. Interpretace výsledků výzkumu je doprovázena bohatým číselným materiálem, shrnutým do více než 150 tabulek. Autor sledoval rozdíly ve struktuře volného času a rozdíly v jednotlivých rekreačních a sportovních aktivitách podle věkových skupin, rodinného stavu, sociálních skupin, podle toho, zda respondent vlastní nebo nevlastní auto, podle toho, v jaké vzdálenosti jsou různá sportovní a rekreační zařízení, zda dotazovaný bydlí v rodinném domku nebo v činžovním domě apod. Vedle předpokládaných rozdílů podle pohlaví, věku a rodinného stavu, které jsou u sportovních a rekreačních aktivit pochopitelně zvláště výrazné, jsou mimořádně důležité zjištěné sociální rozdíly, které prokazatelně vyvracejí tvrzení o rovnosti ve sféře volného času. Analýza materiálů výzkumu dává zároveň možnost nahlédnout do techniky „egalitarizace“ kapitalistické společnosti v dílech některých západních sociologů. Jedním způsobem je nahrazení přímého sociálního dělení dělením podle nějakého výraznějšího znaku. Ve sledovaném výzkumu je takovým znakem například vlastnictví auta, které ve vztahu k řadě aktivit vykazuje větší rozdíly než rozdělení podle sociálních skupin. Ovšem vlastnictví aut je těsně spjaté se sociálním postavením. Z tohoto hlediska je velmi zajímavá tabulka 1.

V dílech ukazatelích se projevují nejen sociální závislosti, ale i věkové složení skupin (vlastnictví aut), nejen současné sociální zařazení, ale i původ (ukončená škola, případně rodinný domek) atd. a vzhledem ke specifickým činnostem, jako jsou třeba sportovní aktivity, působí tyto vedlejší faktory v jednom směru. Ke cti autora sledovaného výzkumu budiž řečeno, že při užití uvedených dílčích ukazatelů jako základního třídičního znaku neopomíná zdůraznit jejich odvozenost od základních sociálních činitelů.

Jinou možností, jak zakrýt sociální obsah rozdílů, je volba tak široké skupiny aktivit, že překrývá reálné rozdíly. Uvedme zde aspoň několik příkladů:

V prvním případě vidíme, jak rozložením na první pohled sociálně zcela neinterpretovatelné skutečnosti objevíme zřetelnou sociální závislost jevu. V druhém případě jde o zvýraznění sociálně nepříliš jasně podmíněné skutečnosti a ve třetím máme co dělat s přehozením žebříčku oblíbenosti, také zcela zřetelné sociálně podmíněným.

Zároveň je zajímavé si všimnout zvláštního postavení skupiny zaměstnanců, nižších úředníků a pracovníků služeb. Jejich rozporné po-

Tabulka 1*

Sociální skupina					
	Vedoucí kádry velkých podniků a svobodná povolání	Vedoucí kádry malých závodů a střední kádry	Mistři a kvalifiko- vaní dělníci	Nižší zaměstnanci (nemanuální)	Polokvalifiko- vaní a nekvali- fikovaní dělníci
Ukazatel	1	2	3	4	5
Rozdělení mužů podle so- ciálních skupin (národní vzorek) v %	9	10	36	14	19
Muži dané skupiny, kteří ukončili „lepší“ školy, v %	67	48	11	26	6
Muži dané skupiny, v jejichž rodině je motorové vozidlo, v %	78	78	49	54	27
Průměrný týdenní příjem zaměstnaného muže ve sku- pině L	28	23	16	17	15
Vdané a ženatí, kteří bydlí v rodinném domku, v %	82	68	43	66	28

* Sestaveno z tabulky 6 a 2 originálu.

Tabulka 2*

Sociální skupina					
Ukazatel	1	2	3	4	5
Ženy uvádějící mezi hlavními aktivitami ruční práce a koníčky v %	15	17	19	11	19
z toho					
pletení v %	6	9	14		13
jiné v %	9	8	5	4	6
Muži — členové klubů v %	69	72	52	56	46
z toho					
tělovýchovných a rekreačních v %	27	24	11	19	8
Muži účastníci se sportovní rekreační činností v %	12	13	11	10	7
Pořadí podle oblíbenosti					
golf	1	3	po 12	7—8	po 7
kuželky	10	4	7	6	6

* Sestaveno z tabulky 13, 19, 65 a textu s. 51.

stavení se projevuje v tom, že svými příjmy se jednoznačně zařazují do nižších skupin manuálních pracovníků, avšak z jiných hledisek (například bydliště) patří ke středním vrstvám, zřejmě do značné míry díky svému

původu, rodinným svazkům apod. (relativně vysoké procento absolventů „lepší“ škol — volba školy je většinou záležitostí rodičů). Jejich postoje ve sféře volného času nesou na sobě jasné stopy této rozpornosti jejich si-

tuace. Spolu se skupinou druhou tvoří mobilní prvek anglické společnosti, který je jednak předmětem procesu postupné ztráty někdejšího postavení „bílých límečků“ a „poklesu“ mezi proletariát, jednak má současně určitou šanci na postup na vyšší místa. Tento postup je do značné míry zajišťován právě ve sféře volného času, a to především vzdělávacími aktivitami nebo společenským stykem s příslušníky vyšších skupin.

To dokumentují i výsledky výzkumu vzdělávání dospělých v Anglii. Tímto výzkumem bylo zjištěno, že sociální skupina C1, vymezená podobně jako skupiny 2 a 4 u Sillitoa, která tvoří v reprezentativním národním vzorku pouze 25,6 %, je zastoupena mezi frekventanty všech forem vzdělání dospělých plnými 59 %.¹

Uvedli jsme zde pouze malou část zajímavých výsledků shromážděných oficiálním anglickým výzkumem a naznačili jen některé cesty interpretace, ať už jsou autorem zpracovány přímo vyřčeny, nebo se jen nabízejí z materiálů.

Snad se nám podařilo ukázat, že práce K. Sillitoa spolu s citovaným výzkumem vzdělávání dospělých, Luckhamovým výzkumem uživatelů veřejných knihoven,² pracemi S. Parkera a K. Robertse tvoří dobrý základ odpovědné analýzy sociálních aspektů volného času ve Velké Británii.

Na závěr je třeba poznamenat, že Sillitoův výzkum zdaleka není jedinou britskou prací, ukazující současný stav sféry volného času ve Velké Británii. Bibliografie S. R. Parkera³ jasně ukazuje, že Velké Británii se do značné míry podařilo dohonit určité zpoždění, které měla ve zkoumání volného času v 1. polovině šedesátých let.

Ivan Savický

Jean-Luc Bodiguel: La réduction du temps de travail. Enjeu de la lutte sociale (Zkrácení pracovní doby. Co je v sázce v sociálních zápasech)

Paris, Les Editions Ouvrières 1969, 318 s.

Autor rozebírá rozšíření čtyřtýdenní placené dovolené ve Francii od doby jejího zařazení do kolektivní smlouvy v závodech Renault (1962) do jejího uzákonění Národním shromážděním dne 2. 5. 1969. Specifikem tohoto procesu bylo, že v době uzákonění již asi 85 % pracujících tuto dovolenou mělo. Smlouva v závodech Renault nebyla sice první takovou smlouvou, ale způsobila lavinovité rozšíření obdobných smluv v ostatních podnicích. Ve středu autorova zájmu je problematika politického rozhodování. Sledování celého průbě-

hu zkracování pracovní doby v širších historických souvislostech ukazuje, že rozhodně nejde o proces víceméně automatický, vyplývající z technologických změn, nýbrž o výsledek sociálního zápasu, který je určen vzájemným vztahem tří proměnných: hospodářské situace, obecné politické situace a vzájemného poměru sil mezi zaměstnavateli a zaměstnanci. Kombinace těchto tří proměnných vytváří sedm typů situací, které jsou nesterilně výhodné pro prosazování zkracování pracovní doby. Zároveň autor poukazuje na rozdíly mezi postupem při zkracování pracovní doby cestou zákona a při zkracování cestou smluvní, ať už v jednotlivých podnicích, nebo všeobecně.

Z hlediska problematiky volného času je významná nejenom analýza konkrétního postupu při zavádění čtyřtýdenní placené dovolené, ale i velmi přehledné a instruktivní shrnutí francouzských polemik o zkracování pracovní doby od poloviny minulého století (s. 31–54), historický přehled legislativního a smluvního postupu zkracování pracovní doby ve Francii od r. 1848 do počátku 60. let (s. 55–81) a přílohy, ve kterých je obsažena chronologická tabulka zkracování pracovní doby ve Francii (s. 289–294) a bibliografie (s. 295–314).

Ivan Sarický

Ralph Glasser: Leisure — penalty or prize? (Volný čas — trest nebo odměna?)

London, Macmillan 1970, s. 221.

Kniha známého autora, který působil jak v akademickém, tak v obchodním světě a je znám i jako autor krásné literatury, není vědeckou prací v užším slova smyslu a ve svém esejisticky laděném výkladu vychází spíše z pozorování a současně diskuse než z výsledků empirických výzkumů. Vychází z teze, že volný čas přestal být především prostředkem obnovování pracovní síly a jeho nový význam ještě nepochopili ani jeho uživatelé, ani vědci. Volný čas se stal nespornou hodnotou především pro mládež a mnoho mladých má velké plány související s jeho využitím. Skutečně využití volného času se však podobá jenom velice málo jejich představám a je spíše určováno vzory „folkheroes“, kopírováním vyšších vrstev, podléháním reklamě. Volný čas je určován konzumem, pasivitou, náhražkovým prožíváním velkých citů. Novými faktory určujícími dnešní trávení volného času jsou masové komunikační prostředky a rostoucí význam žen ve společnosti, což významně ovlivňuje celý životní styl. Současná západní společnost („lollipop society“) se řídí okamžitým uspokojováním, momentálním roz-

¹ *Adult Education — Adequacy of Provision*. National Institute of Adult Education. March 1970. Zvláštní číslo časopisu *Adult Education*.

² Stat Bryanaa Luckhama v *Studies in Adult Education* 1971 2 obsahuje srovnání jeho výsledků s předchozím výzkumem. Celý Luckhamův výzkum, který je podle recenzí mnohem bohatší, vyšel letos knižně, není však dosud v Praze k dis-

pozici (*The Library in Society: a Study of the Public Library in an Urban Setting*, Library Association. 1971, pp. XV + 181).

³ *Annotated Bibliography on Leisure: Great Britain (1962–1972)*. Compiled by S. R. Parker. Praha, Evropské středisko pro volný čas a výchovu 1972. 58 str.

marení, rychle se měnící módou. Společnosti jako celku i jednotlivcům chybí pevný cíl. Autor uvažuje o východisku z této nezdravé situace a rozebírá možnost zaměstnat se natolik, aby člověk nepocítoval potřebu volného času a neměl čas se jím zabývat. Tato eventualita se mu nezdá být ani příliš žádoucí, ani v nejbližší době reálná. Jinou možností je intenzifikace státních zásahů do sféry volného času s tím, že by stát autoritativně určil prospěšnost a žádoucnost jednotlivých aktivit volného času a ty pak podporoval. Ani toto řešení není podle autora šťastné. Jediné sku-

tečné východisko, které nalézá, je obroda duchovní víry, která by byla šířena pomocí psychologického přesvědčování tak, jak to dělali evangelisté, a jejíž zásady byly formulovány v papežské encyklice *Humanae vitae*.

Kniha se dobře čte a obsahuje několik podnětných postřehů, avšak navržené řešení má přinejmenším tu vadu, že od dob evangelistů se o šíření podobné duchovní víry neustále pokoušejí velmi četní hlasatelé, a autor neříká, proč by se jim mělo podařit právě nyní to, co se jim nepodařilo za 2000 let.

Daniela Karasová